

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: Доц. д-р Христина Стефанова Харизанова-Бартос, Университет за национално и световно стопанство (УНСС), Бизнес факултет“, Катедра „Икономика на природните ресурси“, 3.8 Икономика, Научна специалност: Икономика и управление

Относно: Дисертация, представена за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по научна специалност 3.8 Икономика в УНСС.

Основания за предоставяне на рецензията: Участие като член на научното жури за защита на дисертацията, съгласно Заповед на ректора № 527/24.02.2025 г. на ректора на УНСС.

Автор на дисертацията: Сокол Азис Салаху

Заглавие на дисертацията: „Двигатели и предизвикателства за устойчиво развитие на селските райони в Косово – на базата на община Скендерай“.

1 Информация за докторанта

Докторантът е зачислен в докторска програма към катедра „Икономика на природните ресурси“, Бизнес факултет към Университета за национално и световно стопанство (УНСС), по научна специалност 3.8 Икономика. Записването му е със Заповед № 2701/01.10.2024 г. на заместник-ректора по научноизследователска и международна дейност на УНСС. Обучението е проведено в самостоятелна (платена) форма в периода от май 2021 г. до май 2025 г.

Г-н Сокол Салаху се записва в докторантура в Университета за национално и световно стопанство (УНСС) през 2021 г., към катедра „Икономика на природните ресурси“. Академичният му опит включва две магистърски степени: едната по „Аграрна и ХВП

икономика“ от Университета в Прищина и другата по „Управление на природните и водни ресурси“ от Средиземноморския агрономически институт в Бари, Италия. Той има бакалавърска степен по „Аграрна икономика“ от Университета в Прищина. Професионалният му опит е над десетилетие, през което време е заемал ключови позиции в правителствени, академични и международни организации. По-специално, той е бил директор на дирекция занимаваща се със земеделие, горско стопанство и развитие на селските райони в община Скендерай, както и консултант по управление на проекти в община Прищина. Работата му е фокусирана върху разработването на политики, развитие на селски туризъм, оценката на безвъзмездните средства, консултантските системи и координацията на селскостопански проекти в Косово и чужбина (напр. Япония, Италия, България). Г-н Салаху е изпълнил изискванията на индивидуалния си докторски план. Автобиографията му включва няколко рецензирани публикации, както и активни участия в научни конференции и успешно разпространение на резултатите от научните изследвания. Информацията, посочена в автобиографията отразяват солидната му подготовка за научна кариера и го позиционират като експерт за развитието на селските райони на Косово.

2. Общи характеристики на дисертацията

Основната цел на изследването е да бъдат идентифицирани ключовите двигатели и пречки пред устойчивото развитие на селските райони на общинско ниво, с акцент върху оценката на въздействието от мерките за публична подкрепа (включително безвъзмездни средства и субсидии) върху производителността и устойчивостта на земеделските стопанства. Тази цел се постига предимно в четвърта глава, където емпиричните данни са обработени с помощта на иконометрични методи.

Формулирани са следните хипотези:

1. Публичната подкрепа (безвъзмездни средства и субсидии) има статистически значим положителен ефект върху производителността на фермите.
2. Институционалните слабости и инфраструктурните дефицити са основни пречки за устойчивото развитие на селските райони.
3. Образователните постижения и доверието в институциите оказват влияние върху успеха при усвояването на публичните средства.

Тези хипотези са емпирично тествани и потвърдени в четвърта глава чрез анализ на първични данни, събрани от 200 фермери. Използвани са регресионни модели (OLS), описателна статистика и корелационни матрици. Анализът разкрива значими връзки между публичните политики и земеделската производителност, като същевременно очертава редица административни и социални ограничения.

Глава първа (преглед на литературата) представя теоретичната рамка на изследването и обхваща ключови концепции от областта на устойчивото развитие, политиките на ЕС (включително ОСП), подхода LEADER и модели за развитие на селските райони. Изследването е адекватно позиционирано в международния академичен и политически контекст.

Глава втора (методология) описва ясно изследователския дизайн, избора на променливи, изграждането на въпросника, структурата на извадката и избраните аналитични инструменти. Авторът демонстрира методологична прецизност и обосновава съответните избори в рамките на емпиричното изследване.

Глава трета (емпирични резултати и дискусия) е основният аналитичен раздел. Тук авторът анализира социално-икономическите профили на анкетираните фермери, изследва взаимовръзките между изследваните променливи и използва иконометрични инструменти за оценка на ефектите от политиките. Констатациите показват положително влияние на публичната подкрепа върху производителността, но също така подчертават негативното въздействие на институционалната неефективност.

Дисертацията включва заключения и препоръки, които систематизират основните изводи и предлага конкретни насоки за подобряване на механизмите за публична подкрепа, повишаване на административния капацитет и по-добро съгласуване между националните и европейските приоритети в развитието на селските райони.

В обобщение, дисертацията демонстрира:

- Концептуална яснота и добра теоретична обоснованост;
- Методологична последователност и прецизност;
- Емпирична аргументираност и аналитична дълбочина.

Логическата структура на труда позволява проследяване на аргументацията от теоретичната рамка до практическите изводи. Изследването представлява съществен принос към разбирането на трансформационните процеси в селските райони на Косово и

Западните Балкани и има потенциал да информира бъдещите политики за устойчиво развитие в региона.

3. Научни и приложни приноси

Г-н Салаху прилага смесен методологичен подход, съчетавайки анализ на документи, полеви данни от 200 фермери и иконометрични техники, включително корелационен анализ и обикновена най-малка квадратична регресия (OLS). Авторът използва както първични, така и вторични данни, за да оцени ефективността на схемите за безвъзмездни средства и директни плащания в контекста на повишаване на производителността и устойчивостта на земеделските стопанства. Количественият анализ включва описателна статистика, корелационен анализ и OLS регресионно моделиране, чрез които се тества хипотезата, че директните плащания и субсидиите имат положително въздействие върху производителността на стопанствата.

Емпиричната част на изследването се базира на теренна работа с използване на структурирани въпросници, приложени върху извадка от 200 фермери в община Скендерай.

Сред основните емпирични констатации се открояват следните:

- Получателите на безвъзмездни средства демонстрират по-високи нива на инвестиции, земеделска производителност и стопанска диверсификация;
- Липсата на инфраструктура, ограничен достъп до пазари и административна неефективност остават значими пречки пред устойчивото развитие;
- Образователното ниво и доверието в институциите оказват статистически значимо влияние върху фермерските решения и усвояването на публична подкрепа;
- Идентифицира се съществуващо несъответствие между формулираните цели на политиките и тяхното реално прилагане на местно ниво.

Оригиналността на изследването се изразява в прилагането на микроаналитичен подход, статистическа прецизност и висока степен на контекстуална чувствителност. Авторът успява убедително да свърже емпиричните наблюдения с по-широките стратегически цели, предоставяйки приложими препоръки за подобряване на Стратегията за развитие на селското стопанство и селските райони в Косово.

4. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Дисертацията представя балансиран и задълбочен набор от научни и приложни приноси, които могат да бъдат категоризирани в методологични, емпирични, теоретични, политически и иновативни аспекти.

Методологични приноси

Авторът разработва и прилага цялостна методологична рамка, включваща структурирано полево проучване сред 200 земеделски производители в община Скендерай. Изготвеният въпросник обхваща икономически, институционални и социални измерения на устойчивото развитие, което позволява улавяне на комплексната природа на процесите в селските райони. Използваният иконометричен модел – базиран на обикновена най-малка квадратична регресия (OLS) – има за цел количествено измерване на ефекта от публичната подкрепа (включително безвъзмездни средства и субсидии) върху производителността на фермите. Статистическият анализ включва тестове за значимост, корелационни матрици и др методи нужни за анализа. Така създадената методологична рамка притежава потенциал за възпроизводимост и приложение в други контексти.

Емпирични приноси

Изследването генерира оригинални първични данни, които запълват съществени празнини в официалната статистика и предходните изследвания относно фермерските практики и нагласи в Косово. Създаден е детайлен социално-икономически профил на фермерите от Скендерай, включващ информация за възраст, образование, производствена ориентация, достъп до публични средства и състояние на инфраструктурата. Резултатите показват, че получателите на публична подкрепа реализират по-високи инвестиции, модернизират стопанствата си и диверсифицират доходите си в значително по-голяма степен от тези, които не получават подпомагане. Допълнително се идентифицират ключови бариери като ограничен достъп до консултантски услуги, слаба институционална комуникация и недостатъчна прозрачност при разпределението на публични ресурси.

Теоретични приноси

Дисертацията успешно свързва макро равнището на европейските политики, по-специално Общата селскостопанска политика (ОСП), с микро равнището на

поведенческите реакции на фермерите в Косово. По този начин изследването допринася за разширяването на академичната дискусия относно устойчивостта, възстановяване и децентрализацията на общината. Особено внимание е отделено на понятието „институционално доверие“, което е иновативно приложено като ключов детерминант за ефективността на политиките – аспект, който досега е слабо застъпен в научната литература за Югоизточна Европа.

Политически и практически приноси

На основата на емпирични доказателства, дисертацията предлага конкретни препоръки за оптимизиране на механизмите за прилагане на политиките за подкрепа на селските райони в Косово. Сред тях се открояват необходимостта от повишаване на местния административен капацитет, усъвършенстване на информационното обезпечаване, опростяване на процедурите за кандидатстване и подобряване на мониторинга и оценката на резултатите. Освен това, авторът аргументира нуждата от по-добра съгласуваност между националната политика за развитие на селските райони и инструментите за предприсъединителна помощ на ЕС, като IPARD. Предложени са и конкретни стъпки за интегриране на селския туризъм, консултантските услуги и образователните инициативи като част от по-широка стратегия за устойчиво развитие.

Иновативност на изследването

Предложените модели и аналитични инструменти са приложими не само в контекста на Скендерай, но могат да бъдат адаптирани и в други региони на Косово, както и в съседни страни с подобни социално-икономически характеристики. Особен акцент е поставен върху подходите за развитие, като се препоръчват механизми за активно участие на местните заинтересовани страни в проектирането и наблюдението на стратегиите за развитие. Този принос е от съществено значение както за научните среди, така и за политиките и практиките в региона на Западните Балкани. Изследването успява не само да запълни академични дефицити, но и да предложи реалистични и приложими решения за развитие в преходни общества.

Оценка на публикациите в дисертациите

Г-н Салаху е публикувал множество статии в международни списания и е представял своите доклади на няколко научни конференции. Неговите трудове, включително тези в „Икономически алтернативи“, „Списание за агробизнес и развитие на селските

райони“ и различни доклади от конференции, отразяват темите и разпространенията на приносите от дисертацията.

Обхватът и качеството на неговите публикации показват, че резултатите от изследванията са получили видимост и признание в научната общност и са част от разпространението на дисертационния труд.

5. Оценка на автореферата

Автореферата предоставя резюмиране на дисертацията. Той обхваща основните цели, методологията, ключовите констатации и политическите последици. Той отразява съдържанието на дисертацията и служи като кратко представяне на достигнатите резултати.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Бъдещите изследвания могат да се фокусират върху разработването на модели за консултантски услуги в селското стопанство, които да преодолеят различията между институциите и заинтересованите страни в селските райони, особено в маргинализираните или регионите с нисък капацитет.

Въпроси към докторанта: Как виждате прилагането на вашите препоръки в един фрагментиран институционален контекст като Косово?

Може ли моделът от Скендерай да бъде адаптиран за по-широко приложение в други общини?

7. Заключение.

Дисертацията на г-н Сокол Салаху демонстрира задълбочено разбиране на динамиката на развитието на селските райони в преходни икономики. Тя интегрира емпирична строгост с политическа значимост, предлагайки ценен принос към науката и практиката. Изследването е в съответствие с академичните стандарти, необходими за присъждане на докторска степен в УНСС.

Препоръчвам и гласувам със „ЗА“ на г-н Сокол Салаху да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

02.05.2025

Подпис :

REVIEW

By: Assoc. Prof. Dr. Hristina Stefanova Harizanov-Bartos, University of National and World Economy (UNWE), Faculty of Business, Department of Economics of Natural Resources Field of Higher Education: 3.8 Economics Scientific Specialty: Economics and Management

Regarding: PhD dissertation submitted for the award of the educational and scientific degree “Doctor” in the scientific specialty 3.8 Economics at UNWE.

Grounds for providing the review: Participation as a member of the scientific jury for the defense of the dissertation, in accordance with Rector’s Order № 527/24.02.2025 of the Rector of UNWE.

Author of the dissertation: Sokol Azis Sallahu

Title of the dissertation: "Drivers and Challenges for Sustainable Rural Development in Kosovo – on the basis of the skenderaj Municipality."

2 Information about the PhD Candidate

The PhD candidate pursued his doctoral studies in the doctoral program at the Department of Economics of Natural Resources, Faculty of Business at the University of National and World Economy (UNWE), in the scientific specialty 3.8 Economics. His enrollment was based on Order No. 2701/01.10.2024 of the Vice-Rector for Research and International Affairs at UNWE. The training was carried out in an independent (free) form during the period from May 2021 to May 2025.

Mr. Sokol Sallahu enrolled in the doctoral program at the University of National and World Economy (UNWE) in 2021, specializing in Economics of Natural Resources. His academic background includes two master's degrees: one in Agricultural and Food Economics from the University of Pristina and another in Land and Water Resources Management from the Mediterranean Agronomic Institute of Bari, Italy. He holds a Bachelor's degree in Agricultural Economics from the University of Pristina. His professional record spans over a decade, during which he has held key positions in governmental, academic, and international organizations. Notably, he has served as Director for Agriculture, Forestry, and Rural Development in the

Municipality of Skenderaj and as Project Management Consultant in the Municipality of Prishtina. His work has focused on policy design, rural tourism, grant assessment, advisory systems, and agricultural project coordination across Kosovo and abroad (e.g., Japan, Italy, Bulgaria). Mr. Sallahu has fulfilled the requirements of his individual doctoral plan. His CV includes several peer-reviewed publications, active participation in scientific conferences, and the successful dissemination of research results. These credentials reflect his solid preparation for a scholarly career and position him as a practitioner with notable contributions to Kosovo's rural development. The candidate has fulfilled his individual study plan, including scientific publications, conference participation, and international collaboration.

8. General Characteristics of the Dissertation

The dissertation is titled "Drivers and Challenges for Sustainable Rural Development in Kosovo – on the basis of the Skenderaj Municipality." It addresses a timely and complex issue – the sustainability of rural development in a transitional and post-conflict society. The work is structured into five chapters, including an introduction, literature review, research methodology, results and discussion, and conclusions with policy recommendations. The study spans 135 pages, supported by tables, graphs, appendices, and a comprehensive reference list. The topic is of clear scientific and practical relevance. It addresses the sustainable development of rural areas in post-conflict Kosovo, focusing on the Skenderaj municipality. The study aims to identify the key drivers and obstacles for rural sustainability, within the context of European integration and national policy frameworks. The research objectives and hypothesis are clearly articulated, supported by a sound theoretical framework and literature review. The dissertation demonstrates the candidate's thorough understanding of the relevant literature, including EU policy, rural development theory, and agricultural economics. The author sets out to analyze the key economic, institutional, social, and environmental factors that both hinder and facilitate sustainable rural development. The Skenderaj municipality is chosen as a case study due to its high rural population and central role in Kosovo's agrarian economy. The objectives, hypothesis, and research questions are clearly stated and logically derived. The theoretical framework is grounded in development economics, rural sociology, and agricultural policy. The literature review demonstrates familiarity with EU integration policies, CAP mechanisms, and contemporary rural development models. Overall, the topic is well justified and of

significant relevance for both policy and science. In more indepth analysis, the information can be summarized as follows:

The main objective of the dissertation is to assess the drivers and challenges affecting rural development at the municipal level and evaluate the effects of public support measures (grants and subsidies) on farm productivity and sustainability. This objective is achieved primarily in **Chapter three**, where empirical data is analyzed using econometric methods.

The **research hypotheses** are:

1. Public support (grants and subsidies) has a statistically significant positive effect on farm productivity.
2. Institutional weaknesses and infrastructure gaps are key barriers to sustainable rural development.
3. Educational attainment and trust in institutions influence the success of grant implementation.

All three hypotheses are **tested and confirmed** in Chapter three through primary data from 200 farmers, analyzed using OLS regression, descriptive statistics, and correlation matrices. The analysis demonstrates a strong link between public policy measures and development outcomes while highlighting critical administrative and social limitations.

Chapter one Literature Review explores key concepts in rural development, EU Common Agricultural Policy (CAP), LEADER approach, and sustainability frameworks. It positions the research within international and regional academic discourse and policy debates.

Chapter Two: Methodology details the research design, selection of variables, survey structure, and analytical tools. The author describes how the questionnaire was developed, how the sample was constructed, and the rationale behind the chosen methods.

Chapter three: Empirical Results and Discussion is the core analytical section where all hypotheses are tested. The author discusses socio-economic profiles of the surveyed farmers, explores correlations among variables, and runs regression models linking support instruments to productivity metrics. The findings support the thesis that financial support correlates with improved outcomes, yet institutional inefficiencies hinder full impact realization.

Conclusions and Recommendations synthesizes findings and provides practical policy suggestions for improving grant schemes, enhancing administrative capacities, and aligning national priorities with EU rural development objectives.

Overall, the dissertation demonstrates conceptual clarity, methodological consistency, and empirical relevance. The logical structure allows the reader to follow the development of ideas from theoretical framing to applied conclusions. It is an important contribution to understanding rural transformation in Kosovo and the Western Balkans.

9. Scientific and Applied Contributions

Mr. Sallahu employs a mixed-method approach, combining desk research, field data from 200 farmers, and econometric techniques such as correlation analysis and OLS regression. He uses primary and secondary data to examine the effectiveness of grant schemes and direct payments in enhancing farm productivity and sustainability.

The research design is well-conceived, and the analytical methods are appropriately chosen and competently executed. The findings are consistent with the stated objectives and contribute to a better understanding of the socioeconomic dynamics of rural Kosovo.

The dissertation presents scientific and applied contributions. The empirical research is based on both secondary data and primary fieldwork involving structured questionnaires administered to 200 farmers in Skenderaj. Quantitative methods include descriptive statistics, correlation analysis, and OLS regression modeling to test the hypothesis that direct payments and grants positively affect farm productivity.

Key findings include:

- Grant recipients show higher levels of farm investment, productivity, and diversification.
- Lack of infrastructure, market access, and administrative capacity remain key barriers.
- The level of education and institutional trust significantly influence farmers' decision-making.
- There is a mismatch between policy objectives and implementation at the local level.

The originality of the research lies in its micro-level approach, statistical rigor, and contextual sensitivity. The author succeeds in connecting empirical data with broader strategic goals, offering insights that are useful for improving Kosovo's Agricultural and Rural Development Strategy.

10. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The dissertation presents a set of scientific and applied contributions, which can be categorized into methodological, empirical, and policy-related achievements.

1. Methodological Contributions: The author designed and implemented a structured field survey targeting 200 agricultural producers in Skenderaj municipality. The questionnaire combines economic, institutional, and social dimensions, capturing nuanced perspectives on rural development. The dissertation develops an econometric model based on Ordinary Least Squares (OLS) regression to quantify the effect of public support (grants and subsidies) on farm productivity. The statistical approach includes tests for significance, correlation matrices, and cross-tabulation methods. This integrated methodological framework can serve as a replicable model for rural development assessments in other post-conflict and transitional regions.

2. Empirical Contributions: The study generates original primary data on farmers' perceptions, behavior, and development outcomes—data that is largely missing from official statistics and previous literature in Kosovo. It provides a detailed profiling of farmers in the Skenderaj region in terms of age, education, production orientation, access to grants, and infrastructural conditions. The findings demonstrate that recipients of grants or direct payments achieve significantly higher levels of investment, farm modernization, and income diversification compared to non-recipients. The research also reveals barriers to rural development such as limited access to advisory services, weak institutional communication, and lack of transparency in public fund allocation.

3. Theoretical Contributions: The author bridges gaps in the academic literature by linking macro-level EU CAP policies with micro-level behavioral responses from farmers in Kosovo. The work contextualizes rural development within the broader theoretical frameworks of sustainability, post-conflict recovery, and decentralization. The concept of “institutional trust” is employed innovatively as a key determinant of policy effectiveness—an area under-researched in Southeast European rural development literature.

4. Policy and Practical Contributions: Based on evidence, the dissertation proposes concrete recommendations to improve the implementation of rural support schemes in Kosovo. These include enhancing local institutional capacity, improving information dissemination, simplifying application procedures, and fostering better monitoring of support outcomes. The

study encourages alignment of Kosovo's rural development policy with EU pre-accession instruments such as IPARD. Specific suggestions are provided to local policymakers on how to integrate rural tourism, advisory services, and education initiatives to foster more holistic and sustainable outcomes.

5. Transferability and Innovation: The applied model, tools, and analysis are not limited to Skenderaj but can be adapted to other municipalities in Kosovo and neighboring countries with similar socio-economic characteristics. The dissertation emphasizes participatory development, proposing mechanisms to involve rural stakeholders in the design and monitoring of development strategies. His contributions are especially relevant to policymakers and stakeholders in the Western Balkans. The research not only addresses academic gaps but also proposes actionable insights. The contributions are relevant both for academic discourse and for practitioners and policymakers working in rural development, especially in post-conflict and transitional economies.

11. Evaluation of dissertation publications

Mr. Sallahu has published multiple articles in international journals and presented at several scientific conferences. His works, including those in *Economic Alternative*, *Journal of Agribusiness and Rural Development*, and various conference proceedings, reflect the dissertation's themes and findings.

The scope and quality of his publications demonstrate that the research outcomes have gained visibility and recognition in the scientific community.

12. Evaluation of the abstract

The author's abstract provides a concise and accurate summary of the dissertation. It covers the main objectives, methodology, key findings, and policy implications. It reflects the content of the thesis faithfully and serves as a good summary.

13. Critical notes, recommendations and questions

Future research may focus on designing scalable agricultural advisory service models that bridge gaps between institutions and rural stakeholders—especially in marginalized or low-capacity regions.

Questions: How do you see your recommendations being implemented in a fragmented institutional context such as Kosovo?

Could the Skenderaj model be adapted for broader application across other municipalities?

14. Conclusion.

The dissertation by Mr. Sokol Sallahu demonstrates a deep understanding of rural development dynamics in transitional economies. It integrates empirical rigor with policy relevance, offering valuable contributions to science and practice. The research aligns with the academic standards required for the award of the doctoral degree at UNWE.

I unequivocally recommend that Mr. Sokol Sallahu be awarded the educational and scientific degree "**Doctor**". **I vote with YES.**

02.05.2025

Signature:

